

Thomas Molnar

Életrajz

Thomas Molnár magas termetű idős úr, választékosan és akcentus nélkül beszél magyarul. Évente egy hónapot tölt Magyarországon. Ezalatt találkozik rokonaival, és szinte minden este vagy színházba, vagy operettbe, vagy operába megy. A lakás, amelyet a belvárosban bérel, internettel és faxszal is föl van szerelve, így otthoni folyó ügyeit is intézni tudja.

Apai nagyapám, Molnár Farkas Vilmos 1869-ben született Veszprémben mint Weisz Volf Vilmos [Veszprémnek 1850-ben 10 500 lakosa volt. – A szerk.]. Apja Weisz Sámuel szabósegéd volt, anyja Weisz Sámuelné, aki 1838-ban született Pápán, leánykori neve Müller Mári volt. A nagyapám szüleiről semmit nem tudok. A nagymamám szüleiről sem sokat tudok, csak benne van egy dokumentumban, hogy az apját Müller Farkasnak hívták, az anyját pedig Gerstl Nettinek. A nagyapa fiatalkoráról nem tudok sokat. Azt is csak az iratokból, hogy 1884 és 1887 között Pápán Kohn Ignác sütő és cukrásznál volt tanonc, és közben elvégezte a pápai ipariskolát. Aztán 12 év 3 hónapig szolgált a magyar királyi 17. honvéd gyalogezredben mint honvéd, és mivel „becsületesen” szolgált, jogosult volt a „jubileumi emlékérem” viselésére [Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ez alatt az idő alatt egyfolytában katona volt, hanem 4 év volt a tényleges és 8 év a tartalékos szolgálat. Lásd: hadsereg az Osztrák-Magyar Monarchiában. – A szerk.]. Ez a katonaságtól 1911-ben kapott végelbocsátó levélben olvasható. Az első világháborúban már nem is hívták be katonának. 1896-ban magyarosított Molnár Farkas Vilmosra. 1897-ben nősült, és akkor már Budapesten lakott, a VII. Király utca 65-ben. A házasságlevél szerint foglalkozása sütősegéd.

Az apai nagymamám, Polnauer Róza 1873-ban született Enyingen [Enying – nagyközség, Veszprém vm., 1910-ben 4144 lakossa. – A szerk.]. Apja Polnauer Tivadar cipészsegéd volt, anyja Hoffmann Mária. Nem tudom, mikor költöztek Budapestre, de az esküvő idején a Polnauer család már a VI. Király utca 82-ben lakott [A Király utca ma is kerülethatár, a páros oldala a VI. kerülethez tartozik, a páratlan a VII. kerülethez. – A szerk.]. A nagymamám a házasság előtt valószínűleg cseléd is volt, mert az 1896. augusztus 25-én Pápa város első fokú iparhatóságán kiváltott munkakönyvét az ugyancsak Pápán 1892-ben kiállított cselédkönyv alapján adták ki. A munkakönyv azért kellett, mert 1896. augusztus 25. és október 30. között kötősegédként dolgozott Weisz Samunál Vágújhelyen [Vágújhely – nagyközség, Nyitra vm., 1910-ben 5800 lakossal. Trianon után Csehszlovákiához került, 1993 óta Szlovákia. – A szerk.]. Béré havi 8 forint volt és teljes ellátás. Házasságlevele szerint foglalkozása harisnyakötő volt.

A házasságkötés után egy évvel, 1898-ban született az édesapám, és rá három évre a nagynéném, Margit. Attól kezdve a nagymama háztartásbeli volt. Róla csak annyit tudok, hogy beteges volt egész életében. Azt hiszem, elég nehéz élete lehetett. Azt mondják, hogy nagyon édes asszony volt, az apám borzasztóan szerette őt. Elég sokat költözhettek, mert fel van írva, hol mindenhol béreltek lakást. Laktak a Hársfa utcában, a Dohány utcában, a Klauzál téren, a Dob utcában, a Podmaniczky utcában és a Vörösmarty utcában [*A felsorolt utcák szűk körzetben vannak, Budapest VI. és VII. kerületében. – A szerk.*].

Igaz, hogy nagyapám cukrászatot is tanult, de főleg pék volt. Zömök, izmos, nagyon erős ember volt, és szerette a lányokat. Magyarországon, úgy látszik, nagyon rossz lehetett a helyzet, nem volt munkája, ezért 1901-ben kiment New Yorkba. Megtaláltam az utalványokat, amelyekkel New Yorkból küldött haza hol 5 dollárt, hol 10 dollárt, ami akkor nagyon nagy pénz volt. Ott volt kint két évig. Amikor az öcsém utoljára New Yorkban járt, elment Ellis Islandre, megnézte a nyilvántartást, és megtalálta apám nevét [*Az Ellis Island-i Bevándorlási Múzeumban feljegyzések találhatóak az 1820 és 1957 között New Yorkba érkezett utasokról – A szerk.*]. Mindvégig New Yorkban volt, és pékként dolgozott. Aztán honvágya volt, és hazajött. Arról, hogy New Yorkban hol dolgozott és mit, ilyen részletet nem tudok, mert erről soha nem beszélt senki. De feltételezem, hogy pékként dolgozott. Ezt is csak onnan tudom, hogy a családi papírok között megtaláltam az utalványokat. Miután visszajött Amerikából, pékként dolgozott.

Az első világháború után nyitott egy kis üzletkét a Vörösmarty utca 51-ben, ahol mindenféle apróságot árultak, de főleg cukorkát. Egészen kis üzletke volt, és abból éltek egy ideig. Akkor a Szondy utcában laktak. Ezt onnan tudom, hogy az apám mesélte, hogy ott volt a közelben egy szobor, a Ferdinánd térnél, nem tudom, hogy kinek a szobra, és arra másztak föl, amikor kisgyerekek voltak.

1929-ben, 56 éves korában meghalt a nagymama. Éppen Rákoshegyen nyaralt [*Rákoshegy – Rákoskeresztúrból kivált és Zsófiateleppel 1921-ben egyesült kisközség, sok nyaralóval és úrilakkal, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., 1921-ben 1614 lakos, 1950-ben Budapest része lett. – A szerk.*]. Súlyos cukorbeteg volt, kapott egy ilyen kómát, és ahelyett, hogy cukrot adtak volna neki, adtak neki még inzulint. Így amikor én születtem, a nagymama már nem élt.

A Vörösmarty utcai kis üzlet elég sokáig megvolt, és az 1930-as évek elején vagy talán már az 1920-as évek végén, nem tudom pontosan, mikor, nyitották meg Molnár Vilmos és társai a Thököly út 14-ben lévő üzletet. A cégtáblán az állt, hogy „MOLNÁR CUKRÁSZDA CUKORKA”. A társak a papám, Molnár Miklós és a papám sógora, Róna János voltak. Az üzlet úgy működött, hogy cukorkagyárosoktól vették az árut, és továbbadták kiskereskedőknek. Főleg kisebb gyárral voltak kapcsolatban. Innen van az Anesini Vilmostal a kapcsolat, akinek cukorkagyára volt a Thököly úton. Neki később még fontos szerepe lesz az életünkben. Az üzlet szépen fejlődött, lett később még egy üzlet a Thököly út 8-ban is. Azért volt érdemes viszonylag közel még egy boltot nyitni, mert ez nagyon forgalmas hely. Ott volt a Keleti pályaudvarral szemben, nagyon jó hely volt, remek hely. A Thököly út 14. udvarában nyitották meg a nagybani részleget, az volt tulajdonképpen a nagy üzlet, abból lettek jómódúak, nem a két boltból. A nagybátyám vidékre utazott, apám pedig a pestiekkel volt jóban. Főleg nyalókával és cukorkával kereskedtek. Volt mindenféle más is, de az volt a nagy cikk. A nagypapa akkor már nem csinált semmit, csak a lányokhoz járt. A nagymama már régen meghalt. Kisfiú voltam még, csak arra emlékszem, hogy

velünk lakott a Murányi utcában, és minden nap megivott egy liter tejet. Nekem egy ilyen öreg bácsi volt, de rettenetesen stramm, erős ember volt. Az unokáival egyáltalán nem foglalkozott. Még arra sem emlékszem, hogy valaha megsimogatott volna. Széderkor eldugta az afikóment, erre emlékszem. Mindig a kalapja alá dugta a maceszt, Péter öcsém kereste, és amikor megtalálta, mindig azt kérte, hogy vigye el az Angolparkba [A Vidám Park 1945 előtti neve – A szerk.].

Szóval, 1898-ban megszületett apám. Elemibe járt és polgári iskolába. A polgári után cukrászinasnak adták. Aztán később cukrászmester lett. 1939. december 18-án tette le a cukrászipari mestervizsgát a budapesti mestervizsgáló bizottság előtt. Az első világháborúban katonáskodott. Nagy magyar volt, és nagyon büszke volt arra, hogy katona volt. Első világháborús emlékeket nem mesélt, de azt tudom, hogy nem volt rossz dolga. Nem volt olyan helyen, ahol sokat lőttek. Nem tudom, milyen alakulatnál volt, csak azt, hogy a fronton nem volt. Egyszerű katona volt, nem volt semmi rangja. Akkorra magyar volt, hogy 1938-ban újságcikket írt, ami megjelent az édességipari szakmai lapban. Pontosan már nem emlékszem rá, de arról írt, hogy a zsidóknak mennyire kell szeretni az országot, és inkább magyarok legyenek, mint zsidók. Később, amikor már egy kicsit több eszem volt, és gondolkodtam ezen, nem tudtam megérteni, hogy lehet valaki ilyen nagy magyar, de erről valahogy soha nem beszélgettünk. Odakint Ausztráliában néha húztam egy kicsit emiatt.

Annak ellenére, hogy apám csak polgárit végzett, művelt ember volt. Saját magát művelte. A helyesírása mindig perfekt volt. Nem csinált soha semmi hibát. Több mint ezer könyve volt, mindenféle, de legfőképpen szépirodalom. Nagyon szerette például Márait, Jókait, Mikszáth Kálmánt. A könyvtárán is látszott, hogy nagy magyar volt. De ott volt a polcon a világirodalom is. Balzacot imádta, Cervantestól a Don Quijotét, Lin Yutang összes könyve megvolt neki [Lin Yutang vagy Lin Jü-tang (1895–1976), kínai író, eszéista, kritikus. Magyarországon is népszerű volt 1940-ben megjelent „Egy múltó pillanat” c. regénye. – A szerk.]. Szerette a verseket. A „Nyugat”-ot nem járatta ugyan, de olvasta Kassákot, Kosztolányit, Kaffka Margitot. Adyt imádta. Minden Ady-vers és minden Ady írás megvolt neki. Előfizetett az „Élet és Tudomány”-ra. Nem tudom, hogy az volt-e már akkor, de valami ilyesmi lapra előfizetett [Az „Élet és Tudomány”, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat lapja 1946 óta jelenik meg; az interjúalany határozottan természettudományos ismeretterjesztő folyóiratra gondolt, de nem emlékszik a pontos címre. – AM]. És Jászi Oszkár lapját is láttam otthon, a „Huszadik Század”-ot. Jászi Oszkárt nagyon szerette, emlékszem Jászinak is minden könyve megvolt. Ezeket én is mind olvastam, de nem akkor, hanem már Ausztráliában, ahol elég szép nagy könyvtáram van. Jászi egy okos ember volt, az a könyve a Habsburg Monarchia felbomlásáról, micsoda egy könyv! De ő azt is megírta, hogy mit kell csinálni, hogy a Kárpát medencében föderációt kell csinálni [Jászi említett könyve („The Dissolution of the Habsburg Monarchy”) 1929-ben jelent meg először Chicagóban. – A szerk.].

Egyébként apám aktívan nem politizált, csak baloldali érzelmű volt. Semmilyen pártnak nem volt tagja, de lélekben szociáldemokrata volt, rájuk szavazott. Szerette olvasni a „Magyar Nemzet”-et, ami akkor nem volt egy olyan szemétdomb, mint most. Igaz, hogy a „Népszava” volt a szociáldemokraták lapja, de a „Magyar Nemzet” se volt rossz. És nem szabad elfelejteni, hogy ő akkor már kapitalista volt. Azt hiszem, szakszervezeti tag is csak akkor volt, amikor mint cukrász dolgozott, később üzlettulajdonosként már nem. De erre nem is volt szakszervezet.

Nagyon sok barátja volt, de volt három-négy, aki nagyon-nagyon jó barátja volt. Az egyik Anesini Vilmos, aki bujtatott minket, aztán Köves Oszkár és Reich Jancsi. Ezek mind kicsiben vagy nagyban cukorkások voltak. Anesinin kívül a többi mind zsidó volt. Apám szeretett kávéházba járni, ahol a barátaival beszélgetett. Aztán járt teniszezni, minden hétvégén jártak futballmeccsre. Apám nagy MTK-drukker volt. Fiatal korában focizott is valamelyik cukrász csapatban, később pedig futballbíró volt ugyanilyen iparos csapatok közötti meccseken. Persze a kávéház és a meccs, ez mind férfi időtöltés volt, mint ahogy annak idején szokás volt. Aztán minden hétvégén ultiztak, egy ilyen családi ultiparti volt, ugyancsak a férfiak. Anyám nem kártyázott. De színházba, operába, operettbe együtt jártak. Néha engem is vittek. Az volt a legnagyobb élményem, amire így visszaemlékszem, hogy elmentünk egy moziba vagy egy színházba, és utána elvittek vacsorázni a Savoyba vagy az Emkébe. Itt lépett fel Lantos, Karády, ezek annak a kornak a nagy sztárjai voltak. Egy tizenvalahány éves fiúnak óriási élmény volt őket látni [Karády Katalin (1912–1990), ünnepelt filmcsillag volt az 1940-es években. 1948-ban Nyugatra távozott. – A szerk.]. De például apám velem nemigen játszott.

Apám húga, Margit nagynéném 1901-ben született. Ő is polgárit végzett, aztán megtanult gyorsírni és gépírni. 1924-ben feleségül ment Róna Jánoshoz, aki később üzlettárs lett a boltunkban. Ő járta a vidéki üzleteket, és ott adta el az árut. Helyes, kedves ember volt, tipikus utazó, akinek mindig jó kedve volt. Nagyon ügyes keze is volt, játékokat csinált nekem. Az üzletben Margit volt a könyvelő, ő vezette az irodát és a raktárt. Igaz, hogy csak négy polgárit végzett, de értelmes nő volt. 1925-ben megszületett egyetlen gyerekük, Bandi (Endre), aki a Bocskaiiban érettségizett 1943-ban. Róna János nem élte túl a háborút. Ugyanis a munkaszolgálatból megszökött [lásd: munkaszolgálat (musz)], bujkált, és 1945-ben az ostrom alatt meghalt, egy bomba agyonütötte. Amikor megtudtuk, hogy találat érte a garázst, ahol bujkált, az apámmal és Róna Bandival egy targoncával elmentünk a Kerepesi temetőbe, hogy elhozzuk. Oda hordták a halottakat. Ott feküdtek a hullák egy nyitott sírban, az apám lemászott a sírba, kereste, és észrevette a zokniját. Arról ismerte meg. Hazafelé útközben a Bandi rálépett egy aknára, ami fölrobbant, a Bandi súlyosan megsérült, mi nem.

Margit a háború után nem ment újra férjhez, nevelte Bandit, aki a háború után elvégezte az egyetemet, és matematikatanár lett. 1950-ben megnősült, a felesége, Kreisler Ági 1927-ben született Budapesten. 1945-ben Mauthausenben szabadult fel. Ő is egyetemet végezett, de nem tudom, milyen, és nem tudom, mit csinál. Margit sokat betegeskedett, cukorbeteg volt, asztmás is volt, és 1968-ban meghalt. Édes nő volt, nagyon szerettem. Bandinak és Áginak született egy gyereke, Márta. Annak a gyereke Niki, itt élnek Pesten. Márta kétszer házasodott, egyetemre nem járt. Nem sokat tudok róla. Nem jöttünk vele túl sokat össze. Bandi még az 1970-es évek elején volt kint nálunk egy hónapig Ausztráliában. De az ő fejében soha nem fordult meg, hogy disszidáljon. Nem volt az a típus. Nem is volt olyan nagyon egészséges, és 1976-ban meg is halt. Rossz volt a szíve. Ági is meghalt 1988-ban.

Anyai nagyapám Katz Mór, 1877-ben született Hajdúszováton [*Hajdúszovát – nagyközség, Hajdú vm., 1910-ben 3646 lakossal.* – A szerk.], és 1952-ben halt meg Budapesten. Szobafestő-mázoló volt a mestersége. Nagyanyám, Pollák Amália 1880-ban született Vekerden [*Vekerd – kisközség, Bihar vm., 1920-ban 445 román lakos.* – A szerk.], és 1954-ben halt meg Budapesten. 1901-ben házasodtak össze Darvason [*Darvas – nagyközség, Bihar vm., 1910-ben 1301 magyar lakos.* – A szerk.]. Öt gyerekük született, mind az öt Berettyóújfalun, aztán valamikor 1913-ban vagy 1914-ben Budapestre költöztek [*Berettyóújfalun – Járásszékhely nagyközség volt Bihar vm.-ben, 1910-ben*

8500 főnyi lakossal. – A szerk.]. Anyám 1902-ben született, aztán jött Marci 1904-ben, aki meghalt a háború alatt 1945-ben. Egy garázsban bujkált, és eltalálta egy bomba. Marcinak volt egy lánya, aki Hódmezővásárhelyen lakik, de nem tartjuk a kapcsolatot. Azt hiszem, összeveszett a mamával. Aztán jött Bandi (Andor) 1906-ban, ő szintén meghalt 1945-ben, valami padláson bujkált, és szegény elégett. Rózsi 1908-ban született, nagyon beteges volt szegény, gyerekkorától a szívével volt baj. Meghalt 1962-ben. Az első férjét megölték munkaszolgálatban. Nagyon rendes, kedves, helyes ember volt, jól emlékszem rá, Berger Józsefnek hívták, ilyen költő, íróember volt. Nem hiszem, hogy valaha megjelent valamije, de volt egy ilyen naplószerű füzet, amibe a verseket írta, az megvan nekem otthon. Borban halt meg [lásd: bori rézbányák]. Aztán Rózsi – talán 1951-ben, amikor én már nem voltam itthon – újra férjhez ment, egy Schön Dezső nevű úrhoz. Gyerek nem lett. Rózsi után született Kálmán 1910-ben. Kálmán szűcs lett, jól menő boltja volt a Kossuth Lajos utcában. Még mindig megvan, most a lánya van benne. Kálmán valamikor az 1930-as években Kövesre magyarosított. 1939-ben vonult be először munkaszolgálatra, és 1940 végén hazaengedték. 1941-ben megint behívták. 1942-ben a Don-kanyarnál megsebesült, a magyarok otthagyták. Az oroszok megmentették az életét, kórházba vitték. Meggyógyították, majd kivitték Szibériába, ahonnan 1947 végén jött haza. Folytatta a szűcsmesterséget. Lett megint üzlete. 1950-ben megnősült, elvette Schneitzer Gabriellát. Gabriella testvérével és édesanyjával részben a svájci védett házban, részben bujkálással túlélte a holokausztot, édesapja viszont meghalt Mauthausenben. Két gyerek van a házasságból, Köves Tamás és Köves Judit. Tamásnak van egy lánya, akit Szandrának hívnak, Juditnak van két lánya, Andrea és Szilvi. Itt élnek Magyarországon. A zsidóságot csak úgy tartják, mint mi. Az unokák még kevésbé. Azt tudják, hogy zsidók, aztán kész. Én se tudom, hogy mi vagyok. Sokat gondolkodom ezen. Mi vagyok? Magyar? Ausztrál? Zsidó? Mi az isten vagyok én? Nem tudom.

Anyám csak elemi iskolát végzett. Borzasztó szegények voltak. A nagyanyám állandóan beteg volt, a nagyapám soha nem volt otthon. Szobafestő és mázoló volt. Anyám nevelte a négy kisebbik testvérét. Egy lányt és három fiút. A nagyapám könnyelmű ember volt, legalábbis nekem azt mondták.

A szüleim úgy ismerkedtek meg, hogy egy házban laktak a Vörösmarty utcában. Anyám nagyon erős akaratú ember volt, egy óriás. Ha arra gondolok, hogy mi mindenem ment keresztül, mit bírt ki. A házassága után gyerekeket szült, és háztartásbeli volt. Néha-néha bement az üzletbe segíteni, karácsonykor vagy húsvétkor, amikor nagyobb volt a forgalom. Amikor én születtem, már megvolt a Molnár és Társai közös bolt, és a Thököly út 12-ben laktunk, bérlakásban. Kisgyermekkoromból nem sokra emlékszem, csak arra, hogy meleg és szerető környezetben éltem. Emlékszem, kiskoromban anyám látogatóba vitt különböző rokonokhoz, akik nagy hűhót csaptak körülöttem, amit eléggé untam. Mindenesetre az biztosan látszott, hogy szeretnek. A kedvenc időtöltésem az volt, amikor levittek a két bolt egyikébe vagy a raktárba, ami a lakásunkhoz közel volt. Egyik legkorábbi emlékem, másod-unokatestvérem, Róna Márta halála, aki tizenkét éves korában halt meg, ha jól tudom, agyhártyagyulladásban. Emlékszem, milyen rémület és felfordulás volt, és Róna Bandi, akinek Márta az igazi unokatestvére volt, vigasztalt. Különben a gyerekkoromról csak jó emlékeim vannak, hála istennek, csak jót tudok mondani. Szoros családi kör volt, mindenki nagyon szerette egymást. Nem mondom, hogy soha nem volt hangos szó, mert az biztos volt. Biztonságos körülmények között nőttem föl, és mindig mindenünk megvolt. Nem mondom, hogy fényűzés volt, de a világon mindenünk megvolt. Ennivalóból mindig csak a legjobb és bőségesen. És nagyon

szoros családi kapcsolat volt, nem csak a szűk család, hanem a nagynénikkel, nagybácsikkal, nagyszülőkkel. Mindenki jóban volt egymással. És mind a két ág, a Róna ág és a Molnár ág. Bandi, az unokatestvérem olyan volt nekem, mintha a bátyám lett volna. A zenei, az irodalmi érdeklődésemet, az ízlésemet eléggé meghatározta. Ővele mentem operába, ő szoktatott rá az olvasásra, olyan példaképféle volt. Hat évvel volt idősebb, mint én, ő már nagycserkész volt, amikor én farkaskölyök voltam [*Farkaskölyöknek a 8-12 éves korosztályhoz tartozó cserkészeket neveztek. – A szerk.*]. Közel is laktunk egymáshoz, mert mi a Thököly út 12-ben laktunk, Rónáék pedig a Garay utca 38-ban. Minden péntek este családi vacsora volt, amin a Róna család is részt vett, és mindig nálunk. Rónáéknál soha, mert csak egyszobás lakásuk volt. Ők végig ott maradtak abban a Garay utcai lakásban, pedig ugyanolyan jómódúak voltak, mint mi, hiszen üzlettársak voltak.

A Thököly út 12-ben lévő lakásunk körülbelül 120 négyzetméter volt. Volt két hálószoza, egy nappali, egy hall, konyha, fürdőszoba, WC, cselédszoza és erkély a Thököly útra. A cselédszobában lakott is cseléd. Ő takarított, mosott, vasalt, mosogatott. Fűtenie nem kellett, mert központi fűtés volt. Anyám főzött, bevásárolt és dirigált. Jómódban éltünk. Autónk vagy motorunk nem volt, de lehetett volna. Apám nem akart venni. A barátainak volt autója. Mindig azzal mentünk el kirándulni vagy valahova. Jártunk víkendezni, futballmeccsre. Apám MTK-drukker volt, én később az Újpestnek drukkoltam.

1939-ben a család a Murányi utca 1-be költözött, egy harmadik emeleti lakásba. Ez egy nagyobb és még szebb lakás volt, és ott a nagypapa is velünk lakott. Akkor költözött oda hozzánk. Egy szobával több volt, mint az előző lakásban. 1942-ig laktunk itt, és 1942-ben vette az apám a házat a Törökőr utcában, Zuglóban. A telek olyan ötezer négyzetméter volt, a ház pedig lehetett olyan száz négyzetméter. Három szoba, hall, fürdőszoba, konyha, cselédszoza, nagy pince, terasz. Ott már két cselédlány volt, egy szobában laktak, testvérek voltak. Nem tudom, hogy miért kellett két cseléd, anyám, szegény, gyakran volt ideges. De nem volt beteges, soha nem volt beteg. De nekem volt tántim is, egy német kisasszony. A háború idején szinte jobban tudtam németül, mint magyarul. A tánti nálunk lakott, ő aludt a hallban. A szekrényében ott volt kitűzve Hitler fényképe. Anyám ezért is rúgta ki. Hogy ez a tánti hogy került Magyarországra, és hogyan tettek szert rá a szüleim, azt nem tudom. A németet nagyjából elfelejtettem, de amikor nem olyan régen Berlinben voltam, úgy beszéltem, mint egy német. Ha az embernek muszáj, akkor visszajön. De a szókinccsem nagyon kicsi.

A Thököly út 12-ben a lakók többsége zsidó volt. Emlékszem egy családra, a Deutschékra. Deutsch szabó volt, azokkal nagyon jóban voltunk, volt egy lányuk, Éva. A Murányi utcában csak egy pár zsidó volt, emlékszem a Reichékre. Ez nem az a Reich család, akik az apám barátai voltak. Volt két lányuk, az egyiknek Róna Bandi udvarolt. A nem zsidó lakókkal semmilyen viszony nem volt, szóba nem álltunk senkivel, aki nem volt zsidó.

Még a Thököly úton laktunk, amikor kezdtem járni a Bethlen téri zsidó elemi iskolába, ami körülbelül egy kilométerre volt a lakásunktól. Általában oda-vissza gyalog mentem, és ezek alatt a séták alatt találkoztam először az antiszemitizmussal. Néhány utcagyerek molesztálni szokta a zsidó gyerekeket, becsmérő szavakat kiabálva, mint mocskos zsidó, büdös zsidó stb., és rögtön megtanultam, hogy a zsidóságom miatt más vagyok, mint a többi magyar gyerek. Tettelegességig soha nem fajult a dolog, és később más személyes élményem nem is volt, hiszen zsidó elemibe,

aztán zsidó gimnáziumba jártam, és ez csökkentette az antiszemita afférok esélyét. Ráadásul a családom nagy biztonságot adott. Ha apám ott volt, nem féltem. Persze ott volt az egész kor, az újságok, a rádió, minden. Akkor kezdtem először félni, amikor apámat behívták munkaszolgálatra. Persze amikor bejöttek a németek, akkor már féltem. Emlékszem, egyszer apám megmutatta a házunk pincéjében, hogy melyik téglát kell kiemelni, és mögötte vannak a Napóleon-aranyak. Ez egy tizenhárom éves gyerekeknek nagyon félelmetes élmény volt.

A családban senki sem volt vallásos. Jam [Jom] Kipurkor böjtöltünk, széderestét csináltunk, nekem volt bár micvóm a Bethlen téri templomban, de nem pont tizenhárom éves koromban, mert akkor itt voltak a nyilasok, hanem a felszabadulás után, 1946-ban. Jancsinak is volt bár micvója Ausztráliában, de például Péternek egyáltalán nem volt. Se a nagyapám, se a szüleim nem jártak templomba. Én jártam, mert a zsidó elemiben és a zsidó gimnáziumban kötelező volt minden szombaton menni. Kóserek sem voltunk soha [lásd: étkezési törvények]. Ezer más zsidó család volt így.

Az elemi iskolában egészen jó tanuló voltam, csupa jeles, de nem nagyon szerettem az iskolát. Különösen a vallási tárgyakat utáltam, és azt, hogy minden szombat reggel és az összes zsidó ünnepen zsinagógába kellett mennem. Nekem nagyon jó fejem volt, a gimnáziumban csak azért volt rossz bizonyítványom, mert nem tanultam, de magyarból és angolból ott is mindig jó voltam. A számtant és a fizikát utáltam. Elég korán farkaskölyök lettem. A Bethlen téri iskola a Kiss József cserkészcsapathoz tartozott, lehettem hét-nyolc éves, és farkaskölyök voltam. Azt imádtam. Kirándulni mentünk, táboroztunk. Aztán nagyon korán elkezdtem olvasni, és rengeteget olvastam. Először a westerneket és a detektívregényeket faltam, amit fokozatosan követett a jobb és komolyabb irodalom, ahogy idősödtem. Tízéves koromban már elolvastam a klasszikus irodalom nagy részét, és nem csak a magyart, hanem fordításban a francia, angol, német remekműveket. A könyvek apám könyvtárából voltak, de nem ő mondta, hogy mit olvassak. Én olyan voltam, hogy faltam a könyveket. Nekem nem kellett ajánlani. Barátom nagyon kevés volt, és bár jól kijöttem az osztálytársaimmal, nem volt velük különösebben szoros kapcsolat.

Aztán jött az Abonyi utcai zsidó gimnázium. Lehet, hogy elfogult vagyok, de olyan tanárok szerintem sehol nem voltak. Strasser V. Benő, a legjobb matematikus volt, szenzációs tanár. Kertész Dezső volt a latin tanárom, remek tanár volt. Gellért volt az angol tanárom. Grünwald Fülöp, aztán Pach Zsigmond Pál, egyik jobb volt, mint a másik [*Grünwald Fülöp (1887-1964) – tanár, történész. 1919-ben a zsidó fiúgimnáziumban tanár, 1948 után igazgató, 1959-től az Országos Rabbiképző Intézet történelmi tanszékének vezetője, 30 éven át igazgatója volt a Magyar Zsidó Múzeumnak; Pach Zsigmond Pál (1919-2001) – történész, akadémikus, a középkor és a kora újkor magyar és egyetemes gazdaságtörténetének kutatója. – A szerk.*]. A matekot nem szerettem, bár Strasser nagyon jó tanár volt, mégsem szerettem. Inkább a humán dolgok mentek. A matematikát és a fizikát utáltam. Ebből a kettőből mindig éppenhogy hármassal átmentem, ennek ellenére szerettem a tanárt, mert szenzációs volt. Ő nem szeretett engem, de ezt nem érzékeltette, igazi jó pedagógus volt. Próbálta érdekessé tenni a fizikát és a matematikát. Én az angolt, a történelmet és a magyart szerettem. Nyelvet csak az iskolában tanultam. Angolt és latint. Nem kellett különóra. Volt három angolóra egy héten, és azzal is úgy voltam, hogy nemcsak a házi feladatot csináltam meg, hanem azon kívül is olvastam angolul. Shakespeare-t olvastam angolul tizenkét-tizenhárom éves koromban. Nagyon jó szótáram volt, benne volt minden, ami kellett.

A gimnáziumban volt önképzőkör, de nem voltam a tagja. Inkább sportoltam. Nagyon sok sportot űztem. Futballoztam, jégshokiztam, kézilabdáztam, kosárlabdáztam. Ezeket főleg az iskolában, a zsidó gimnáziumban. A jégshokit nem, arra már nem emlékszem, hogy jött. És ahhoz a felszerelés sem lehetett olcsó, de ilyenre mindig volt pénz. Ha például az iskola csapatnak kellett egy labda, akkor apám megvette és bevitte. De leginkább futballoztam. Éjjel-nappal futballoztam. Én voltam az iskolai csapat kapusa. Amikor hatodikos voltam, már védtem az iskolai csapatban, ami főleg nyolcadikosokból állt. Aztán 1946-ban gyermekparalízisem volt, a karom megbénult, és attól kezdve balbékét játszottam.

Szóval el voltam foglalva. Először is minden hétvégén volt kirándulás a cserkészekkel. Csak akkor már nem a Kiss József csapatban, hanem az Eötvösben, mert a zsidó gimnázium oda tartozott. Őrsgyűlés is volt minden héten egyszer, és ott volt a kosárlabda, a kézilabda, szóval el voltam foglalva. És az olvasás. A gimnáziumban sem igen voltak barátaim, az osztálytársaimmal lógtam néha együtt.

Gyerekkoromban rengeteg ajándékot kaptam. A születésnapomra, de úgy is, hogy nem volt semmi alkalom. Mindenem volt. Volt Märklinem, kisvasutam, rengeteg ólomkatonám [*Märklin – a 19. század vége óta Göppingenben gyártott, és világszerte elterjedt fém konstrukciós játék, amelynek perforált elemeit csavarral lehetett összekötni. Nevét az üzem alapítójáról Eugen Märklinről kapta. A cég vezető szerepet játszott a játékvasutak, illetőleg vonatmodellek előállításában is. – A szerk.*]... Aztán, amit nagyon szerettem, ilyen kirakós puzzle, nem tudom, magyarul hogy mondják. Nem kockák voltak, hanem ugyanolyan volt, mint most, ilyen amőba alakú. Aztán rengeteg könyvet kaptam. Kisebb koromban ilyen kemény kihajthatóságokat, amikből nagyon jó házakat meg várakat építettem. De elég zárkózott gyerek voltam. Még az olyan játékokkal is egyedül játszottam, mint az ólomkatonák. Bicyklím csak később, már 1945 után lett, mert kiskoromban a szüleim féltettek, és nem vettek. Bicyklizni csak úgy magamtól tanultam meg. Úszni is. Kimentünk Bandival a fedett uszodába, valaki beledobott a medencébe, és megtanultam úszni. Ilyen helyekre nem a szüleimmel jártam, nagyon önállóak voltunk.

Nagyon imádtam moziba és színházba járni. Legfőképpen színházba. Moziba is szerettem járni, de nem annyira, mint színházba. Voltam talán kilenc vagy tíz éves, amikor először voltam az Operában. Róna Bandi vitt el, és utána a nagynéném, Margit néni vett nekem egy bérletet a harmadik emeletre. Az első opera, amit láttam, a Bohémélet volt. Szerettem volna zenét is tanulni, de közbejött a háború, aztán meg a béna kezem miatt nem tudtam. Kurtág Annához jártam szolfézsra, az a Kurtág Györgynek az anyja volt [*Kurtág György (1926) – zeneszerző. – A szerk.*]. Karmester akartam lenni, aztán ebből nem lett semmi. Az apám is szerette a zenét, de legfeljebb egy évben háromszor ment operába anyámmal. Ő nem volt olyan zenebolond, mint én. Amíg Péter kicsi volt, nem nagyon vitték őt. Később, amikor olyan nyolc-tíz éves lett, akkor már őt is elvitték, vagy eljött velem, vagy a cselédlánnyal moziba ment. Én akkor már a cserkészpajtásaimmal mentem együtt, azok is mind szerették a zenét.

Minden évben Zebegényben nyaraltunk. Balatonon nem voltunk, és külföldön sem voltunk soha. Kétszer voltam valami távoli rokonnál nyaralni Marcaliban. Azoknak volt egy nagyon kedves lányuk, aki jól zongorázott, és megvolt neki az összes korabeli sláger kottája. Az az egész család odaveszett Auschwitzban. Zebegényben mindig ugyanarra a helyre mentünk, egy parasztházba. Ez nem bent a faluban volt, hanem egy kilométerrel arrébb Vác felé, egy gyönyörű szép erdő közepén,

egy tanya. Az egész házat béreltük, a tulajdonosok nem ott laktak. Nem csak mi voltunk ott, a szűk család. Sokszor volt ott Rózsi, anyám testvére, Berger Józsi is egy párszor, a Róna család. Megjöttek látogatók minden hétvégén. Általában két hónapot, június-júliusban voltunk ott, de amikor Péter tébécés volt, akkor egész nyáron. Péter négy-öt éves korában tüdő tébécét kapott egy Müller nevű marcali rokontól, és az orvos azt mondta, hogy maximum hat hónapja van még. Akkor anyám levitte Zebegénybe, egész nap zöldséggel meg mindenféle egészséges dolgokkal etette. Rengeteget pihent, anyám állandóan mesélt neki, és valahogy itt kikúrálódott. Aztán 1954-ben vese tébécét kapott. A szabadság-hegyi szanatóriumban volt, meg akarták operálni, amíg rá nem jöttek, hogy mind a két veséje tébécés, nem csak az egyik. Akkor találták ki Nyugaton a Streptomocint, és akkor írtak nekem Ausztráliába, hogy van ez a csodaszer, próbáljuk meg. Megszereztem, elküldtem a Streptomocint, úgyhogy Péter volt az első, akit Budapesten ezzel kezeltek. Közben Péter rengeteget sportolt, állandóan járt az Alkotás utcai Sportkórházba ellenőrzésre, ahol azt mondták neki, hogy ha öt évig tünetmentes lesz, akkor úgy veheti, hogy soha nem volt tébécéje. És most is él, 69 éves.

Amikor bejött a második zsidótörvény, nem vették el a boltot, és nem kellett stróman sem. Talán azért, mert apám katona volt, nem tudom. Ez a cukorka egy bomba üzlet volt, 1942-ben egy házat is tudtak venni a szüleim. Az apámat soha nem vitték el munkaszolgálatra, amikor először kapott behívót, és bevonult Nagykátára, rögtön megszökött. Attól kezdve bujkált. Tehát 1944 őszéig ez nem volt probléma. Róna Jánossal ugyanez volt.

Aztán amikor 1944 októberében elkezdődött ez a cőresz [lásd: nyilas hatalomátvétel], akkor Anesini Vilmos följánlotta, hogy menjünk hozzájuk, elbujtat minket. Ráadásul édesanyám akkor volt a Jancsival állapotos. Annyira rendesek voltak, hogy a felesége, Bözsi anyámat jelentette be a saját nevén, ha majd be kell menni a kórházba, akkor, mint Anesini Vilmosné szüljön. Nem sokan csináltak ilyet abban az időben. Anesini Vilmos édesapám legjobb barátja volt. Egy olyan igazi úriember volt. Jómódú volt, szeretett élni, egy ilyen bonviván volt, versenylovai voltak. Ő és a felesége katolikus volt. 1944 októberétől a felszabadulásig, ami Zuglóban [1945.] január 4-én következett be, tizenhárom embert bujtattak a családi házuk pincéjében, az Erzsébet királyné út 14/b-ben, közte apámat, anyámat, engem, Péter testvéremet, Margit nénémet, Gyöngyi nénit [Róna János testvére]. Ez egy kis családi ház volt az Uzsoki utca sarkán, azóta lebontották. A pincéjében volt egy külön WC. Már ott bújtunk, amikor német katonatiszteket szállásoltak be hozzájuk. Ennek az volt az előnye, hogy ide nem jöttek be a nyilasok. Persze a németek is észrevehettek volna valamit, de szerencsénk volt. Most fogom beadni a Jad Vasemhez, hogy tegyék rá őket arra a listára. Már régen meg kellett volna csinálnom.

A háború után Anesiniék elváltak. Böske férjhez ment az egyik bújtatott férfihez. Vilmos elvett egy Mimi nevű nőt. Attól kezdve borzasztó élete volt. A felszabadulás után mindent elvettek tőle [lásd: államosítás Magyarországon]. Amikor elvették a gyárát, szerzett valami állást. A lóversenyen van egy ember, aki verseny után leméri a lovakat. Hát ez volt a munkája. A villa megmaradt, Bözsié lett, és mivel nagyon vallásos volt, apácák laktak nála, és amikor meghalt, az apácákra hagyta a házat és a telket.

1944-ben a nagypapa is bujkált. Nem jött velünk Zuglóba, hogy miért, azt nem tudom. Itt volt valahol, a VII. kerületben, lehet, hogy valami nő bújtatta. 1945. január 3-án elindult gyalog Zuglóba, hogy odajön hozzánk. Ő tudta, hogy hol vagyunk. És ahogy jött hozzánk, a Zichy utcában

egy aknarepesz megölte. Ott találta meg az apám valahogy, nem tudom, hogyan. Ja igen, megtalálták a pénztárcáját, és abban ott voltak az iratok. 75 éves volt, de olyan volt, mint a bika. Ha a repesz nem találja el, szerintem még ma is élne.

Eljött a felszabadulás. Életemben sem azelőtt, sem az óta nem volt akkor csalódásom, mint amikor az oroszok bejöttek. Úgy vártam őket, mint a messiást. És akkor megjöttek ezek a... nem mondom, hogy állatok, mert az állatok nem viselkednek így. Borzalmas emberek voltak. Ott állt szerencsétlen anyám hét hónapos terhesen a Jancsival. Bejött egy orosz barom, géppisztolyt fogott az anyámra, mert egy blézer volt rajta aranyozott gombokkal. Burzsuj, burzsuj, mondta, és le akarta lőni. Oda álltam elé, erre meg akartak baszni, mert azt hitték, hogy lány vagyok. Apám kivette a farkamat, és megmutatta nekik.

Ennek ellenére apám az első választáson a kommunistákra szavazott. Azt mondta, hogy egy zsidó mindig szavazzon a baloldalra. Később aztán már neki is az volt a véleménye, hogy nem lehet élni ebben az országban.

Apám megnyitotta a boltot. Áru persze nem volt, mert a boltot kirabolták. Az ellopott áru között volt medvecukor, ami babérlevélbe volt csomagolva, hogy meg ne romoljon. A medvecukrot elvitték, a babérlevelet nem, ottmaradt egy zsáknyi. Apám a babérlevelet kis zacskókba csomagolta, és azt árulta. Elképesztő, hogy mennyien akartak babérlevelet venni. Hosszú sor állt a bolt előtt. Aztán szerzett valahonnan Mauthner magot. Ez egy híres magkereskedő volt [*Mauthner Ödön (1848-1934) – magkereskedő, kertész, kertészeti szakíró. 1874-ben megalapította az ország legnagyobb vetőmag-kereskedését Budapesten. A cég 1948-ig működött. Mauthner úttörő munkát végzett a hazai magtermesztés és a nemesített magvak terjesztése terén is. – A szerk.*]. Paprika-, paradicsom- meg mindenféle magot szerzett, és azt árulta. Aztán szerzett valahonnan több vég selymet, és azt árulta. Később a cukorkakészítők megint elkezdtek nyalókat gyártani, és az óriási cikk volt. Az üzletet apám és Margit néném vitte. Lassan beindultak a gyárak, és 1946-ban, amikor bejött az új forint [lásd: a forint bevezetése], nyomtattak egy árlistát, és azon már ilyenek édességek voltak: tej-karamella, frutti, sósborszesz-cukor, Negró, rumdraszé, narancsdraszé, kókuszcsemege, vegyes draszé, omlós savanyú cukor, grillázs, puttonyos Mikulás, szaloncukor, savanyú cukor, erős cukor, selyemcukor. Az árlistán volt egy beköszöntő is a következő szöveggel:

Mélyen tisztelt Vevőnk

Kopogtat a postás az ajtón és elhozza az első forint-cukorka-árjegyzéket. Ismét jelentkezünk régi kedves vevőinknél, akik legtöbbjét már 20 éve szolgáljuk. Ezen pár sorom egyúttal sajnós gyászjelentés is, mert Önök által is ismert és becsült édesapám, Molnár Vilmos és sógorom Róna János az ostrom következtében elpusztultak. Pótolhatatlan munkatársakat veszítettünk el bennük.

Az élet azonban megy tovább és mi jelentkezünk, hogy kedves Vevőinket újból ellássuk édességgel. Nagy súlyt helyezünk arra, hogy most is mint a múltban, megelégedésére szolgáljunk ki. Amennyiben időközben a cukorkánál árcsökkenés állna elő, úgy olcsóbb árakat fogunk számlázni. A szállítás utánvétellel történik, a portó-költség, valamint a csomagolás önköltségi ára a vevőt terheli.

Kiváló tisztelettel

MOLNÁR MIKLÓS ÉS RÓNA JÁNOSNÉ

A bolt egészen az államosításig ment. 1948-ban történt az államosítás [lásd: a kiskereskedelem államosítása], az apámnak még azt sem engedték meg, hogy visszamenjen a kalapjáért.

Közben én folytattam a gimnáziumot, ahol kapcsolatba kerültem a Somérral [lásd: Hasomér Hacair Magyarországon]. Megmondom őszintén, nem nagyon érdekelt. Unalmas is volt, nem volt olyan érdekes, mint a cserkészlet. Csak azért jártam oda, mert elegendő volt ebből, és disszidálni akartam. Akkor voltam hetedik gimnazista. Kérdezték, hogy akarok-e menni Izraelbe. A szüleim azt akarták, hogy Ausztráliába menjek, de azt válaszoltam, hogy akarok, és azt gondoltam, ha kimegyek, majd eldöntöm, hova megyek. Az volt a feltétel, hogy vigyek magammal három 13-14 éves gyereket, két fiút és egy lányt. Megmondták, hogy kihez menjünk el Sárospatakon. Ez 1949 májusában volt. Ott aludtunk Sárospatakon egész nap, és amikor besötétedett, akkor gyalog átmentünk Csehszlovákiába. Ahogy átléptük a határt, rögtön lebuktunk, elfogtak a szlovák csendőrök. Bevittek a királyhelmecei fogdába. [*Királyhelmecei fogdába. [Királyhelmecei fogdába - nagyközségi volt Zemplén vm.-ben, Trianon után Csehszlovákiához került. 1993-tól Szlovákia. - A szerk.]* Ott voltunk négy napig bezárva, de nem volt rossz dolgunk. Kis falu Királyhelmece, a helybeli zsidók megtudták, hogy ott vagyunk, hoztak nekünk pokrócot meg élelmet. Aztán adtak a csendőröknek pénzt, és kiengedtek. Ott álltam a három gyerekkel Királyhelmece. Az ottani zsidók mondták, hogy üljünk fel a vonatra, menjünk el Kassára, és Kassán valaki fog minket várni. Elintézték, hogy valaki várjon. Megvették a vonatjegyet, felültünk a vonatra. Amikor a vonaton jött az ellenőrzés, én bementem a WC-be, a gyerekeket meg nem ellenőrizték. Nem buktam le. Megérkeztünk Kassára, tényleg vártak. Az illető bevitt minket az Agudához [lásd: Agudat Izrael], ahol volt körülbelül száz zsidó, aki szintén disszidálni akart. Volt egy nagy udvar, és voltak szobák. Ott voltunk két vagy három hétig, akkor azt mondták, hogy most van egy transzport. Felültünk a vonatra, elmentünk Pozsonyba. Pozsonyban már vártak minket. Másnap reggel autóbuszra ültettek, és simán átmentünk Ausztriába. Bécsben a Rothschild Spitalba vittek minket. Azt használták gyűjtőtábornak, ide mentek a magyar zsidók is, és ott várták, hogy hova mennek: Amerikába, Kanadába, Izraelbe. Amikor megérkeztünk, a Rothschild Spital tele volt, csak a folyosón volt hely. Ez egy nagy zsidó kórház volt, több épülettel. A három gyerek hamar elment Izraelbe, azóta sem hallottam róluk. A nevükre sem emlékszem, csak a keresztnevükre. Úgy beszéltek meg, hogy Bécsben várok, és a szüleim utánam jönnek. Vártam, vártam, vártam. Egy ugyanilyen transzporttal kellett volna jönniük. Az volt az utolsó transzport, és az a transzport lebukott.

Peter Molnar beszámolója azokról az évekről, amikor Thomas Molnár már nem volt Magyarországon

Attól kezdve, hogy Tamás disszidált, a családban az volt az egyetlen téma, hogy mikor megyünk utána. 1949-ben volt egy sikertelen kísérletünk. Egy csempész minden nehézség nélkül átvitt minket Csehszlovákiába. Ott Kassán két-három hétig egy panzióban vártunk, amit részben saját pénzből fizettünk, részben kaptunk pénzt az ottani zsidóktól. Addig minden magyarnak megadták a menekült jogot, és kiengedték őket Bécsbe. Egy nap beraktak minket egy vonatba azzal, hogy megyünk Bécsbe. Csakhogy közben Slánskyt lebukott, változott a politika. [*A csehszlovák politika valóban változott, párhuzamosan azzal, ahogy a magyar „fordulat éve” bekövetkezett, de Slánsky letartóztatására csak később, 1951 novemberében került sor. Rudolf Slánsky 1945-től a Csehszlovákia Kommunista Pártjának főtitkára volt, majd - akárcsak Rajk László - a párton belüli hatalmi harc áldozatává vált. Lásd: Slánsky-per. - A szerk.]* A vonat nem Bécsbe ment, hanem visszavittek minket Magyarországra. Ez egy tele vonat volt, legalább hatszáz emberrel. Kiraktak

minket Mosonmagyaróváron. Az öcsémet, anyámat és engem másnap reggel hazaengedtek. Az apám pár nap múlva jött utánunk. Ebből nem csináltak nagy ügyet.

A második disszidálás úgy történt, hogy az apám 1950-ben összejött egy Davidovics nevű emberrel, aki embercsempészetrel foglalkozott. Addig már tizenhárom családot sikeresen kivitt, beszéltünk velük telefonon, hogy minden rendben bonyolódott. Davidovics azt mondta, hogy ez az utolsó útja, viszi a családját is. Erre apám azt mondta, hogyha a saját családját viszi, akkor száz százalékig megbízik benne. A szüleim, hogy eladhassák a Törökőr utcai házat, Mátyásföldön béreltek egy házat néhány hétre, és oda kiköltöztünk. Egy napon jött egy fedett teherautó, ilyen szekrényes, volt benne tizenöt-tizenhat ember, és elindultunk. Davidovics családja is fent volt. Ez egy ávós teherautó volt hamis papírokkal. A városon kívül Davidovics átöltözött egyenruhába, és mentünk a határ felé. Útközben többször megállítottak, de minden igazoláson átmentünk. A gyerekek altatót kaptak, hogy csend legyen. Eljutottunk a határra, ott is volt egy igazoltatás, azon is átmentünk, és mentünk tovább a senki földje felé. Valahonnan két géppuskás határőr észrevette, elkezdtek rohanni a kocsira felé, és elé akartak állni. Davidovics nem állt meg, erre löni kezdtek. Davidovics rálépett a gázra, és majdnem elütötte a két határőrt, csak hogy a senki földjén sár volt, az autó egyhelyben állt, mert a nagy gázadástól a kerekei pörögtek. Davidovics megijedt, kiugrott a teherautóból, és ott rögtön agyonlőtték. Egy darabig csend volt, aztán jöttek autók, és elvittek minket Rajkára, ahol egy egész kicsi rendőrség volt. Ott szétválasztották a felnőtteket és a gyerekeket. Utána elvittek Csornára. Csornáról felhívták Köves Kálmánt, hogy jöjjön el Jancsiért, aki akkor öt éves volt. Én tizenhárom éves voltam, engem nem engedtek ki. Onnan elkerültünk a győri börtönbe. Ott voltam hat hétig tizennyolc kiskorú bűnözővel összezárva, továbbra is elválasztva a szüleimtől. Itt abszolút nem volt rossz dolgom, adtak enni, adtak inni, senki nem bántott, és a legkisebb antiszemitizmussal sem találkoztam ezeknek a kis csibészeknek a részéről. Innen Kistarcsára vittek minket [lásd: a kistarcsai internálótábor]. A szüleimet is, de továbbra sem tudtam beszélni velük. Kistarcsán egy cellába tettek egy *agent provocateur*rel, egy harminc év körüli férfival. Nagyon jól megvoltam vele, mert nálam dörzsöltebb tizenhárom éves nemigen volt. Rögtön tudtam, hogy miért vagyok ezzel a pasassal bezárva. Azért, hogy mindent megtudjanak erről az embercsempészetéről, a Davidovicsról, mert ez egy nagyon komoly dolog volt. Ez a pali tőlem semmit nem tudott meg. Vele voltam egy darabig, és utána betettek az apámékhoz. Tizennyolcan voltunk egy szobában, és életemben itt kaptam a legjobb nevelést. Volt itt exminiszter, orvos, ügyvéd, mind politikai fogoly, akik az égvilágon mindenféléről beszélgettek. Azonkívül volt minden nap egy tárgyalás, emlékszem, egyszer a Matuska Szilveszter ügyét tárgyalták [*Matuska Szilveszter – 1931. szeptember 13-án Matuska Szilveszter felrobbantotta a biatorbágyi vasúti viaduktot, épp akkor, amikor odaért a Bécsbe tartó nemzetközi gyorsvonat.* – A szerk.]. Volt bíró, védőügyvéd, tanúk – hát hogy elmenjen az idő. Lehet, hogy itt szerettem meg a színházat. Aztán eljött a szüleim tárgyalásának az ideje, és engem egyszer csak hazaengedtek. Az apám kapott 4 év 8 hónapot, az anyám 3 év 8 hónapot. Az apám valami nagyon érdekes protekcióval, az Ónody [lásd: Ónody Lajos] segítségével, kifogott egy jó helyet. Ez az Ónody nagyon jó barátságban volt az Anesiniékkal, annak idején együtt jártak lóversenyre, együtt kártyáztak. Aztán nagyon nagykutya lett, az Éttermi és Büfé Vállalatnak volt a vezérigazgatója, de nagyon rendes ember volt. Elintézte, hogy az apámat az Épületelemgyárba helyezték a kantint vezetni. Ez az Épületelemgyár tulajdonképpen börtön volt, ahol a rabok ingyen dolgoztak. Nem volt egy nagyon szigorúan őrzött hely, nem gyilkosok voltak itt. Az anyám Kalocsára került a női börtönbe, és a börtön varrodájában dolgozott.

Ezalatt Jancsi öcsém bekerült a zsidó árvaházba, ami az Árpád híd másik, budai oldalán volt. Nekem borzalmasan baszta a csőrömet, hogy van egy testvérem, akinek él az apja és az anyja, és egy ilyen helyen kell neki lenni. Minden vasárnap elmentem meglátogatni. Soha nem fogom elfelejteni, egyszer télen elvittem sétálni, mert egy órára kiengedték. Rettentő hideg volt, és kérdeztem, hogy mit akar. Azt mondta, hogy vegyél nekem egy fagyaltot. Megvettem neki a fagyaltot a jéghidegben, és látom, ahogy sétálunk az utcán, hogy a könnyek folynak a szeméből. Kérdezem, hogy most miért sírsz. Azt mondja, vegyél még egy fagyaltot. Mondom, Jancsikán, nekem csak annyi pénzem van, hogy haza tudjak menni villamossal. A gyerek csak bögött, bögött. Na, mondtam, megveszem neki a fagyaltot. Megvettem neki a fagyaltot, aztán visszavittem az árvaházba. Úgy nézett ki, mint egy kopott egér. Csak annyi pénzem maradt, hogy egy vonaljegyet vegyek, átszállóra nem maradt, tehát az Árpád hídon gyalog kellett visszamennem. Emlékszem, hogy végigsírtam az utat, hogy az öcsém árvaházban van, a szüleim börtönben, és micsoda kibaszott világban élünk.

Ebben az időben Köveséknél laktam a Semmelweis utca 17. III. emelet 2-ben. Kálmán bácsi apám helyett apám volt, Gabi néni anyám helyett anyám. Ezért is maradt meg a mai napig az egészen közeli, családi kapcsolat velük. A börtönbüntetésből előbb az anyámat engedték ki 2 év 6 hónap után, 1953-ban. Egy évet elengedtek neki. Amikor anyám kijött, akkor a Garay utcába költöztünk a Rónáékhoz. Az egy egyszobás, de elég nagy lakás volt. Jancsit hazahoztuk az árvaházból. Anyám valahova elment dolgozni, ahol gyerekruhákat varrt. Ennyi haszna volt a börtönnek. Megtanult varrni. Apámnak is elengedtek egy évet, 3 év 6 hónapig volt bent. Amikor kijött, ő is odajött lakni a Rónáékhoz, és kötelezően a METRO-építéshez helyezték dolgozni. Állandó éjszakás volt, és nagyon szeretett ott lenni, mert egész éjjel aludhatott. Arra kellett vigyáznia, hogy a fagyasztóberendezés le ne álljon, mert akkor összedől az alagút. Ezt csinálta egy darabig, közben elkezdett valami mást is. Ő azt hitte magáról, hogy cukrász, de nem nagyon értett hozzá, mert inkább kereskedő volt. De valahogy kellett pénzt keresni. Volt egy Berger Gyuri nevű közeli barátja, aki egy Király utcai édességboltban volt vezető. Az apám otthon, a konyhában elkezdett kókuszcsemegét és grillázst gyártani, ezt én éjjel elvittem a Király utcai édességboltba, a Berger Gyuri beengedett, és betette az állami áru közé. Eladta, és megfelezték a pénzt. Tulajdonképpen ebből éltünk, nem a fizetésből. Ez ment egy darabig, és akkor megint csak az Ónody révén az apám az EMKE mögött, a Rákóczi úton kapott egy kis bódét, amiben grillázst és kókuszcsemegét árult. Itt is azt csinálta, hogy félig az államét árulta, félig a magáét. Aztán jött a disszidálás 1956-ban.

1956-ban a szüleimnek és az öcsémnek megvolt az útlevelük, és volt vízumuk Ausztráliába. Nekem nem volt semmim, mert én katonaköteles korban voltam. Nem is adtuk be a kérelmet, mert az csak rosszat tett volna a többieknek. Viszont én már válogatott jégkocis voltam, és már előtte is voltam egyszer-kétszer külföldön. Úgy volt, hogy 1956 telén megy a csapat játszani Bécsbe. Azt terveztük, hogy amikor a csapat Bécsben van, akkor a szüleim kijönnek, én meg ott maradok. Közben jött a forradalom, és novemberben anyukám egyik unokatestvére, Gyenes Zoli eljött a Garay utcába, hogy elbúcsúzzon. Ebben az időben a határ teljesen nyitva volt, teljes volt a káosz. Zoli kérdezte apámat, hogy Péter miért nem jön velünk. Mire mondta az apám, hogy Péter menjen veletek.

Közben én elvégeztem az általános iskolát, és a Hernád utcai szakmunkásképzőbe mentem géplakatos szakmára. Ugyancsak az Ónody segítségével már a szakmunkásképző alatt bekerültem az Élelmiszeripari Karbantartó Gyárba karbantartónak, és 1956-ban ott dolgoztam. Az irodából

elloptam egy fejléces papírt, ráírtam, hogy Molnár Péternek Sopronba kell mennie egy kenyérdagasztó gépet megcsinálni, mert különben veszélybe kerül Sopron kenyérellátása, ezért ki kell neki adni a határsávéngedélyt, és lepecsételtem [lásd: határsáv]. A legnagyobb bánatom, hogy ezt soha senki nem kérte. November 23-án fölvettem a kis pufajkámot, zsebre vágtam egy vasfűrészszel, mert egy filmben láttam, hogy valaki fűrészszel vágta ki magát a vagonból. A Keleti pályaudvarról indultunk Gyenesékkal, akiknek volt egy nálam két-három évvel fiatalabb kislányuk. A kalauz ott állt a vonat előtt, és azt kiabálta, hogy disszidensek, beszállás. Beszálltunk a vonatba, a vonat elment Sopronig. Kiszálltunk, és ott mondták, hogy arra induljanak el, és akkor átérnek majd Ausztriába. Valahogy eltévedtünk, de azt tudtuk, hogy már átléptük a határt, csak nem tudtuk, hogy hol vagyunk. Úgy határoztunk, hogy megvárjuk a reggelt, és alszunk a szalmakazalban. Hajnalban jöttek az osztrákok, akik nagyon rendesek voltak, minden reggel jöttek összeszedni a magyarokat. Be akartak vinni minket a lágerba. Zoli bácsival megbeszéltük, hogy ez nem nekünk való, és amikor egy kis faluba értünk, ahol láttunk egy autóbuzsmegállót, elbújtunk az egyik ház mögé. Amikor mindenki elment, odamentünk, megvártuk az autóbuzst, és felszálltunk. Nem tudtuk, hova megy, de bevitt Bécsbe. Beváltottam az eldugott amerikai dolláromat, bementünk a Rothschild Spitalba, de az nagyon nem tetszett, borzasztó állapotok voltak. Beköltöztünk valami panzióba, és felhívtuk a szüleimet telefonon, hogy itt vagyunk. Rónáéknak volt telefonjuk. Másnap a szüleim felültek a vonatra a rendes útlevelükkel, és kijöttek. Ott voltunk három-négy hétig, akkor a szüleim elindultak. Nekik már megvolt a hajójegyük, amit Tamás küldött, nekem viszont még nem voltak meg a papírjaim. Elmentem az ausztrál követségre, kértem letelepedési engedélyt, és egy hét alatt megkaptam. Genovában szálltam hajóra, és mivel akkor a Szezei csatorna nem volt nyitva, meg kellett kerülni Afrikát [*Szezei válság – 1956. július 26-án Nasszer egyiptomi elnök bejelentette az Szezei-csatorna államosítását. Válaszul angol, francia és izraeli csapatok megtámadták Egyiptomot, és a csatornán fél évre megbénult a közlekedés. – A szerk.*] 1957. február 10-én megérkeztem Ausztráliába.

Thomas Molnar folytatja élettörténetét:

Szóval, Bécsbe kerültem, és a Rothschild kórházban laktam. Ott gyűltek össze a zsidó menekültek, hatalmas zsúfoltság volt, egy nyomortanya. Pénzem volt, mert kaptam a Jointtól, és apám is küldött egy csempésszel, aki ebből élt. Nemcsak nekem hozott, másoknak is, és kapott érte százalékot. Nem lett volna értelme ellopnia, mert akkor nincs tovább üzlet. Azt, hogy a pénz megjött, telefonon igazoltam vissza. Több telefonunk is volt, egy a lakásban, és volt az üzletekben is. Amióta az eszemet tudom, mindig volt telefonunk. Egy hónapig voltam Bécsben, és jól éltem. Nappal kijártunk kártyázni egy előkelő kávéházba. Valamit fogyasztottunk, és ott ültünk egész nap. Este mentünk a lányokhoz. Itt ismerkedtem meg Katz Ervinnel, akivel aztán a hajón is együtt mentünk. Nem volt rokon, csak névrokonság. Azóta is a legjobb barátom. Sikeres üzletember, milliomos. Amikor megkaptam a hírt, hogy a szüleim lebuktak, a Reich Jancsi küldött nekem vízumot. Vállalnia kellett, hogy őhosszá megyek Ausztráliába. Volt Bécsben egy orvosi vizsgálat, mert az ausztrálok nagyon vigyáztak, nehogy valami tébécés vagy ilyen bemenjen. Nagyon izgultam, mert látszott a betegségem nyoma, az egyik karom vékonyabb volt, mint a másik, nem ennyire, mint most, de látszott. De nem volt érdekes, átmentem a vizsgálaton. A hajó Genovából indult, de nem lehetett busszal vagy vonattal menni, mivel Bécs körül körben az oroszok voltak [lásd: Ausztria, 1945–1955]. Ezért az amerikaiak repülővel elvittek minket Münchenbe, és onnan vonattal mentünk Genovába. Ott vártunk egy hétig a hajó indulására. Ott is adott a Joint valami kis

pénzt, ott is jól éltünk, nagyon szép kis város. Ott ettem először olasz ételt, és nagyon ízlett. A hajóút egy hónapig tartott. Még a beszállás előtt vettünk egy üveg konyakot, hogy majd a hajón fogjuk megünnepelni a születésnapomat, de azt már hamarabb megittuk. A hajón ismerkedtünk meg Nagy Andrissal, aki aztán professzor lett, később kiment Amerikába, és a NASA-nál dolgozott. Akkor már ritkábban találkoztunk, de volt úgy, hogy itt, Pesten találkoztunk, direkt úgy szerveztük meg.

A hajó Perthben kötött ki, onnan hosszú vonatút volt Sydney-be. Megérkeztem Sydney-be egy vasárnap reggel, és odamentem lakni Reich Laciékhoz. Ugyanis három Reich testvér volt, Jancsi, Laci és Gyuri. Jancsi családja nekem olyan volt, mint a szüleim. Kint is cukorkát gyártott. Nemrég halt meg, 92 éves korában, Laci is kilencvenen felül van, még él, Gyuri a legfiatalabb, de ő is hetvenen felül van már. Szóval náluk laktam egy-két hétig. Azonnal kaptam munkát. Elmentem egy kekszgyárba, ahol egy targoncán toltam a kész kekszet a kemencéhez. Ilyen nagy lapokon volt a keksz, úgy tették fel a targoncára. Én azt hittem, hogy tudok angolul, de egy szót sem értettem, és engem sem értettek. Az ausztrál kiejtés egészen más volt, mint amit tanultam. Aztán néhány hónap alatt belejöttem. A kekszgyárban körülbelül három vagy négy hónapig voltam, és 4 font és 4 shilling volt a fizetésem. Ebből ki tudtam fizetni az albérletet, és épp annyi maradt, hogy ne haljak éhen. Kiderült, hogy ez gyerekbér, mert ha 18 éves elmúltam volna, akkor már a dupláját kaptam volna ugyanezért a munkáért. Albérletben laktam Sydney-nek abban a negyedében, ahol a többi magyar és a zsidók laktak. Aztán átmentem hivatalnoki munkára egy autóalkatrész-gyárba, ahol 5 fontot kaptam. Az már bent volt a városban, könnyebb volt a közlekedés. A kekszgyár kint volt a fenében, sokat kellett utazni. Az autóalkatrész-gyárban voltam körülbelül hat hónapig, és akkor találkoztam az utcán az Adler Lacival, aki gimnáziumi osztálytársam volt. Azt mondta, hogy ne hülyéskedj, mondd azt, hogy 21 éves vagy, örülnek, hogy akad munkás. Az tény, hogy akkor nagy munkaerőhiány volt Ausztráliában, és semmi papírt nem kértek. Azt mondtam, amit akartam. Adler Laci egy birkanyíró eszközöket gyártó cégnél volt csomagoló. Ez óriási üzlet volt, mert birka az rengeteg volt. Oda mentem dolgozni, felnőtt fizetést kaptam, 8 font 9 shillinget. Az már nagyon sok pénz volt. Ott voltam pár hónapig.

Közben fociztam a Hakoah nevű futballklubban. A zsidó közéletben nem vettem részt, de csak zsidókkal jöttem össze. A baráti körömben mindenki kivétel nélkül zsidó volt. A Hakoah is egy zsidó futballklub volt, de oda csak futballozni jártam, és csak két évig. Azokkal pedig, akikkel ott fociztam, különben nem jártam össze. Volt a Makkabi, ott minden vasárnap este volt tánc, oda elmentünk néha táncolni. De nem azért, mert zsidók voltak, hanem mert ott voltak a csajok, és ingyen volt.

A következő állásomhoz előbb el kell mondanom, hogy volt Sydney-ben egy család, akik nagyon távoli rokonai voltak az édesapámnak, Fülöp Sándor és a felesége, Ilonka és a lányaik, Yvette és Márta. Ez a Márta férjhez ment egy Svéd Miklós nevű emberhez. A Svéd és a Fülöp társak voltak egy férfiruhakonfekció-gyárban. Velem úgy bántak, mint a saját gyerekükkel, minden este oda mentem hozzájuk vacsorázni. Akkor jártam esti iskolába, egy ilyen különbözetivel meg kellett szereznem az érettségit, és amikor este kilenc órára odaértem, vagy megvártak a vacsorával, vagy félretették nekem. Valahogy sor került rá, hogy megbízható embert kerestek a gyárba, és mondták, hogy menjek oda dolgozni. A munkám főleg minőségi ellenőrzés volt. Én adtam ki a bedolgozóknak a munkát, én vettem be, ellenőriztem, hogy csinálták meg, és én fizettem ki őket. Ott dolgoztam egy darabig, és közben jártam egy lánnyal, aki Yvette-nek volt a barátnője. Nagyon

szerelmes voltam belé, két évig jártunk, úgy hívták, hogy Horváth Julika. Zsidó volt, de kitértek. Amikor annak vége lett, megismerkedtem az első feleségemmel, Kaufmann Zsuzsival. Amikor megismerkedtünk, Zsuzsi 18 éves volt, épp az érettségi előtt állt. Amikor elvettem feleségül, akkor volt 19 éves. Zsuzsi Budapesten született 1937-ben, mint Hoffenreich Zsuzsa. Az édesapja meghalt a munkaszolgálatban. Zsuzsi és az anyja, Lili hamis papírokkal bujkáltak. 1946-ban Nyugatra mentek, és egy németországi lágerben találkoztak Kaufmann Józseffel, aki Auschwitzból jött vissza, és 1946-ban szintén kiment. Németországból már együtt mentek tovább Párizsba, ott házasodtak össze, és Kaufmann adoptálta Zsuzsit. Ott éltek két évig. Kaufmann szabóként dolgozott, és onnan mentek Ausztráliába.

Kaufmann Jóskának is volt egy konfekcióruha-gyára, és nagy konkurenciaharcban volt a Svédékkal. Ugyanolyan zsánerű árut csináltak, és ugyanazoknak a boltoknak is akarták eladni. Svédék nem nézték jó szemmel, hogy én a Kaufmann lányával járok, úgyhogy az lett a vége, hogy felmondtam nekik, és eljöttem. Akkor még nem voltunk eljegyezve, de már majdnem úgy voltunk, már vagy hat hónapja együtt jártunk, és az lett a vége, hogy odamentem a Kaufmannhoz dolgozni. Akkor már volt egy kis tapasztalatom a férfiruhagyártásban. Kaufmann-nál én lettem a *sales manager*. Én adtam el a gyár egész kapacitását, jártam üzletről üzletre, mint egy ügynök. Ez ment elég hosszú ideig, közben megnősültem, 1956-ban elvettem a Zsuzsit feleségül. Ugyancsak 1956-ban megjöttek a szüleim, Péter és Jancsi. Az esküvőmön már ott voltak. Aztán megszületett Vivienne 1958-ban, majd 1959-ben Ronny.

Ott dolgoztam Kaufmann-nál, de nem voltam nagyon boldog, nagy volt köztünk a kulturális különbség. Kaufmann egy mátészalkai iskolázatlan ember volt, aki rengeteg pénzt csinált, és nem bírta magával. 1961-ben végképp összevesztem vele, és eljöttem. Nyitottam egy ruhaüzletet Parramattában. Ez Sydney egyik városrésze. Az üzletet hitelből nyitottam. A háztulajdonos is segített azzal, hogy nem kért helyiségbért egy ideig. Másfél évig csináltam, de az üzlet nem ment jól. 1963-ban visszamentem Kaufmannhoz, de nem a gyárba, hanem volt neki három üzlete, és az egyik üzletét vezettem a város közepén. Ott voltam 1963-tól 1965-ig, akkor 1965-ben megint eljöttem tőle, és elmentem dolgozni egy nőikonfekció-üzembe, ahol *production manager* voltam 1968-ig. Ezek női ruhát gyártottak, és ott időelemző voltam. Lemértem, hogy mit mennyi idő alatt csinálnak meg. Mert ez nem úgy megy, hogy egy nő megcsinált egy egész ruhát, hanem az egyik a zsebet varrja, a másik a mellrészt, és darabbérben fizették. De én soha nem akartam ebben a szakmában maradni, mindig szerettem volna tovább tanulni.

Közben főleg a feleségem szülei miatt tönkrement a házasságunk, és 1967-től nem éltünk együtt. Attól kezdve a mostani feleségemmel, Sandrával éltem. De a válást csak 1970-ben bonyolítottuk le. 1975-ben vettem el feleségül Sandrát, de akkor már nyolc éve együtt voltunk. Zsuzsi is újra házasodott, de ott már nem született gyerek. Az én második házasságomból sem született gyerek. A házasság ideje alatt Zsuzsi háztartásbeli volt, csak a gyerekekkel foglalkozott. Jóval az után, hogy elváltunk, elvégezte az esti egyetemet, és szociális munkás lett. A válás után ment el tanulni. A szülők jómódúak voltak, finanszírozták. Vettek neki egy házat, és ott nevelte a gyerekeket.

A második feleségem egy angyal. A lánykori neve Sandra Nixon, 1947-ben született, egy ausztrál munkáscsaládból származik, és nem zsidó. Az apja, Tom Nixon 1979-ben meghalt. A háborúban ausztrál katona volt, japán fogságba került, a Burma Railway-en volt, az egy nagyon ronda dolog volt, olyan volt, mint Auschwitz. Az anyja még él, most már szegénynek Alzheimerje van, alig ismer

meg valakit, 89 éves [Alzheimer-kór – gyógyíthatatlan, elbutulással, az emlékezet és a tanulási képesség elvesztésével járó betegség. – A szerk.].

Nem emlékszem rá, hogy hol ismerkedtünk meg Sandrával, valami partyn találkoztunk. A feleségem nagyon ügyes titkárnő volt. Több helyen dolgozott, először egy brókerirodán, később a Money Marketnél. Ezek óriási pénzeket adnak ki kamatra. Ezek ilyen internacionális cégek, amelyek nagyvállalatok éppen fölösleges pénzeit kezelik. Például egy olyan nagy cégnek, mint a MATÁV, minden nap összegyűlik valamennyi pénze, de nem ül rajta, hogy ne hozzon kamatot, hanem minden este kiadja valakinek. Szóval ilyen helyeken dolgozott. Nem volt érettségije. Járt gyors- és gépirótanfolyamra. Remekül tudott gépelni, gyorsabban, mint ahogy én beszéltem. Most minden munkámat ő csinálja, már régóta. Később sem tanult tovább, de saját magát képezte. Értelmes nő. Ő is nagyon szeret dolgozni, ő is imádja a zenét.

A válás után a gyerekek nevelésébe nem folytam bele, de nagyon jó viszonyban vagyunk, és nagyon szeretnek engem. Zsuzsi jól nevelte a gyerekeket, nem nevelte ellenem, köztünk is baráti kapcsolat maradt.

Sok barátom Ausztráliában sem volt. Katz Ervint már említettem, ő az, akivel Bécsből együtt jöttünk. Azóta nagyon jóban vagyunk. Családirag is összejártunk. És volt a másik, Nagy Andris, akiről szintén volt szó. Ameddig Ausztráliában élt, vele is sűrűn összejöttem.

1967-ben beiratkoztam az esti egyetemre, a jogi karra, ami akkor négy év volt. Most már öt. Akkor még csak úgy lehetett az ember ügyvéd, hogy négy évig ügyvédbojtárkodni kellett. Vagy miután elvégezte az egyetemet, vagy egyetem közben. Az ügyvédbojtár fizetése majdnem nulla volt. Szóval, csináltam az esti egyetemet, a négy évet három és fél év alatt végeztem el. Velem együtt száznál is több kezdtek el az egyetemet, és tizenhét fejezte be olyan hamar, mint én. Az utolsó három évben elmentem ügyvédbojtárnak, úgyhogy napközben dolgoztam mint ügyvédbojtár, és este jártam az egyetemre. Ez alatt az idő alatt Péter öcsém tartott el. Neki akkor már elég jól ment.

1972-re megvolt a diplomám és a négy év ügyvédbojtárkodás, és akkor fölvettek az ügyvédi kamarába. Először ottmaradtam állásban, ahol ügyvédbojtár voltam, csak most már rendes fizetéssel. Egy évre rá megnyitottam a saját irodámat bent a városban. Egy ideig ott dolgoztam, de valahogy nem jól sikerült, úgyhogy 1973-ban elmentem állami állásba, a Department of Motor Transportba, ami olyan, mint itt a Közlekedési Minisztérium. Ott dolgoztam három évig jogászként. Onnan elmentem a Corporate Affairs Comissionba, szintén állami állásba. Ez ellenőrzi a tőzsdét és a cégeket, hogy ne csaljanak. Ott voltam 1979-ig osztályvezetőként. 1979-ben elmentem Sir Peter Abeles hatalmas multinacionális szállítási vállalatához, a TNT-hez. Én lettem az *inhouse lawyer*, ez olyan vezető vállalati jogász. Ez nagyon nagy állás volt, hatalmas fizetéssel. Minden nap milliódolláros ügyekkel kellett foglalkozni. Még abban az évben megkaptam az első szívinfarktusomat. Meggyógyultam, és csináltam tovább. Ez borzasztó stresszes munka. 1981-ben kaptam a második infarktust, akkor meg kellett operálnom, belém tettek ilyen bypassst. Visszamentem dolgozni, próbáltam egy kicsit kevesebbet idegeskedni, de nem lehetett, úgyhogy 1984-ben otthagytam. Mondtam, hogy ezt én nem csinálom tovább. Egy két évig nem dolgoztam semmit, otthon voltam, de volt rengeteg ismerősöm, akinek én csináltam az ingatlan adásvételi szerződéseiket. Remekül éltem belőle. 1987-ben elhatároztam, hogy elmegyek Sydney-ből. Elegem volt ebből az életből. A feleségemmel nekiindultunk helyet keresni, hol lehetne letelepülni.

Kikötöttünk egy kis faluban, amit úgy hívnak, hogy Woodburn. Új Dél-Wales északi részén van. Ott vettünk egy házat a folyó partján, és elkezdtem onnan dolgozni mint ügyvéd. Egész jól ment, remekül megéltünk. 1992-ben nyitottam egy irodát a legközelebbi nagyvárosban, amit úgy hívnak, hogy Lismore. [*Lismore – Új Dél Wales északi régiójának közigazgatási központja, körülbelül 42 000 lakossal. – A szerk.*] Ez az iroda ment egészen 1999-ig, de túlságosan felfutott, és én nem akartam már ennyit dolgozni, ezért eladtam. Vettünk egy kéthektáros telket Woodburntól négy kilométerre délre, majdnem egy erdő közepén. Ott fölépítettem magamnak egy házat. Olyan mintha az erdő közepén laknék. Volt két kutyám, most már csak egy, az egyik meghalt. És onnan dolgoztam, ugyancsak otthonról telefonnal, faxszal és e-maillal. Még most is dolgozom, de már csak nagyon keveset. És főleg nem vállalom olyat, ami stresszel jár.

Mindkét gyerekem a legjobb iskolában érettségizett. Vivienne lányom egyetemem végzett, diplomás pszichológus. De soha nem dolgozott a szakmájában. Borzasztó ügyes, van neki húsz vagy huszonöt lakása, azokat kiadja, kezeli. A férje elektromérnök, annak is van egy kis üzeme, de arra csak ráfizet, szerintem. De a lányom jómódot teremtett. Ronny fiam az érettségi után szerzett egy könyvelői diplomát, de ő se dolgozott vele soha. Neki is egy óra-ékszer üzlete van. Együtt kezdett a Jancsival, aztán azt eladták, és különváltak.

A Vivienne-nek van két lánya. Jessica 22 éves, Melissa 19. Jessica egyetemre jár, fizioterapeuta akar lenni. Most első éves. Melissa most érettségizett. Ronnynek két fia van, Nicholas 1990-ben született, Simon 1993-ben. Mind a négy unokám zsidó iskolába járt és jár most is, zsidó elemibe, majd gimnáziumba.

Közben 1956-ban kijöttek a szüleim és a testvéreim. A szüleim, az egy szomorú történet. Legfőképp az apám. Az apám egy percig nem volt boldog Ausztráliában. Olyan volt, mint hal a parton. Az én apám egy kávéházi úriember volt. Ilyen emberek ma már nincsenek. Egy városi ember volt, művelt városi ember. Ausztráliában neki, hát, először is nem volt kávéház. Másodsorban borzasztóan meleg volt. Mindig melege volt. Ezt a párás levegőt utálta. Aztán teljesen légtüres térbe került, mert mindenki el volt foglalva, mindenki dolgozott. Még a Reich Jancsival is legfeljebb egy héten egyszer találkozhatott. Itt Magyarországon volt valaki, egy jómódú úr. Kiment Ausztráliába, és ott senki lett. A nyelvet nem beszélte, pénze nem volt, olyan állása volt, amit nem szeretett. Azonkívül nem volt társasága. Akivel ő összejött, az mind olyan zsánerű ember volt, mint ez a Kaufmann. Szerintem még elemi iskolába sem jártak. Egyáltalán nem volt semmi közös témájuk. Ráadásul megpróbált alkalmazkodni hozzájuk, mert mégis ott volt a család meg az unokák. Anyám sokkal jobban kijött ezekkel az iskolázatlan emberekkel, jobban tudta kezelni ezt a helyzetet. Neki nagyon jó természete volt. Képzeld el, anyám, aki már tízéves korában tele volt gondokkal, mert ő nevelte fel a testvéreit, aki keresztülment a nyilas érában, utána keresztülment az orosz érában, kétszer börtönben volt, mégis mindig jókedvű volt. Nagyon jó természete volt az anyámnak. Azért mondtam magának, hogy az anyám az egy óriás volt. Amin ő keresztülment, és ahogy végigcsinálta, az valami egész különleges. De apám nem volt boldog Ausztráliában. Először a Kaufmann gyárában dolgozott. De micsoda munka volt az? Borzasztó az ő számára. Béléseket varrt vagy valami ilyesmi. Aztán változtak a dolgok, mert közben Péter öcsémnek kezdett jobban menni.

Amikor kijöttek Ausztráliába, Péter 16 éves volt. Először hat hónapig gyalugépen dolgozott egy Spurway nevű nagy gyárban, ahol 23 fontot keresett, túlórával 26 fontot. Ezzel jól megvolt egy

darabig. Aztán a környéken, ahol laktunk, volt egy Mauthner nevű zsidó úriembernek egy *milk bar* ja (ez majdnem olyan, mint egy eszpresszó), és ebbe betársult. Az anyám is részt vett ebben úgy, hogy magyar ételeket főzött. A *milk bar* ban nem volt konyha, anyám otthon megfőzte az ételt, és Péter kondérokban bevitte. Később Péter megvette a *milk bart*. Az a Mauthner nagyon egy rendes pali volt, de egy hülyeségen összevesztek. Nagyon régi volt a kávégép, Péter mondta, hogy vegyenek egy újat, mire a pasas kiborult, hogy maguk, fiatalok csak úgy szórják a pénzt. Felajánlotta, hogy váljanak el egymástól, Péter vegye meg a boltot. Péter mondta, hogy szívesen, de neki nincs pénze. Erre Mauthner azt mondta, hogy nem baj, adjon neki minden héten egy X összeget, mert ő el akar menni Münchenbe. Ugyanis itt le akarták csukni, mert nem fizette a feleségének a tartásdíjat. 1957-től 1960-ig ment a *milk bar*, és akkor tönkre ment, mert Péter elzsugázta és ellőversenyezte a pénzt. Mindenre fogadott, amire fogadni lehetett. Arra, hogy a légy leszáll-e vagy nem, vagy hogy a szembejövő autó rendszáma páros vagy páratlan. De hát még húsz éves sem volt, nem sokat törődött a világgal.

Peter Molnár

Aztán az újságban találtam egy hirdetést, hogy utazó eladót keresnek. Egy kis ékszer nagykereskedő, Peter Stern kereste ezt az utazót. Ilyet még soha nem csináltam, de nagyon tetszett az ötlet. Jelentkeztem, hogy meg szeretném próbálni. Szimpatikusak voltunk egymásnak, később megtudtam, hogy három jelentkező volt, de a másik kettő nem jött el. A kocsiba beraktam a mintákat, jártam az országot. A főnök mondta, hogy választhatok: vagy tíz százalékot ad a forgalomból, és akkor minden költséget én fizetek, vagy ad egy fizetést, és fizeti a költségeket. Az első héten összeadtam a rendeléseket, és látom, hogy a tíz százalékkal a háromszorosa jön ki, mint a fizetéssel. Felhívtam telefonon, és mondtam, hogy a tízszázalékos megoldást választom. Ezt csináltam két-három évig. Imádtam csinálni, imádtam a csavargást, és nagyon sok pénzt kerestem. Ez úgy működött, hogy bementem üzletbe, megmutattam a mintákat, és ők rendeltek.

Az egyik útról hazajöttem, 1962-63-ban, és mondták, hogy apámnak szívinfarktusa volt. Bementem a kórházba, apám ott fekszik, és mondja, akkor már mosolyogva, na, Péter, majdnem leeresztett a labda. Beszéltem az orvossal, aki azt mondta, hogy az apjának már semmi baja, csak az, hogy még hasznosnak szeretné érezni magát, és akar valamit csinálni. Volt akkor egy bizonyosfajta nyaklánc, ami nagyon jól ment, és arra gondoltam, hogy azt fogom saját magunknak árulni, és akkor az apám tudja csomagolni meg számlázni. Nagyon szeretett ilyen dolgokat csinálni, és akkor el is van foglalva, és még valami pénzt is keres. Mondtam Sternnek, hogy mit szeretnék csinálni, mire azt mondta, hogy hülyének ne nézzem őt, mert ez az ő üzlete. Hát akkor mit csináljak? Hát, azt mondja, az egyetlen dolog, amit én nem árulok, a férfi ékszer, mandzsettagomb, nyakkendőű meg ilyenek, áruld azt. Ezt elkezdtek nagykereskedésben árulni, megcsináltattam a mandzsettagombhoz valókat, az apám beragasztotta, és betette a díszdobozba. Saját márkánk volt, úgy hívták, hogy Ambassador. Otthon a nappaliban csináltuk, anyám minden nap tízszer szívszélhűdést kapott, mert a föld tele volt ragasztóval. Kezdett ez az üzlet kialakulni, és kivettünk egy kis irodát. Egyre nőtt az üzlet. Akkor jöttek ki ezek a nagyon olcsó órák, ezeket kezdtük árulni. Körülbelül egy évre rá Stern cégét meg akarta venni egy nagyon nagy cég. Nagyon jó árat ígért, és Sternnek egy menedzseri állást. Belement, és mondta, hogy menjek oda dolgozni. Nem mentem, és tulajdonképpen az ő addigi üzlete az ölembe hullt. Mindenkit ismertem, akiktől az árut vettük, akiknek eladtuk, és kezdtem árulni az egész kollekciót. Volt egy vevőm a városban egy nagyon jó helyen, akinek eladtam egy tucat pár fülbevalót, és másnap megint rendelt egy tucattal. Na,

mondom, ez nem lehet egy akármilyen üzlet. Megkerestem a tulajdonost, és beszéltem vele. Ez egy nagyon érdekes dolog volt. A tulaj egy ügyvéd volt, akinek volt egy barátnője, és annak vette ezt az üzletet, hogy tudjon valamit csinálni. És akkor mondtam neki, hogy nagyon szeretném megvenni ezt az üzletet. Azt mondta, hogy nem akarja eladni, de megígéri, hogyha majd piacra kerül, én leszek az első. Egyszer szól a telefon, ő volt az. Ha még érdekel az üzlet, eladó. Mi történt? Hát a Margaret zsebre játszott. Hatezer fontot kért. Mondom, nekem annyi nincs. Kérdezte, hogy mennyi van. Mondom, mindent összeszedve olyan ezeröttszáz font. Azt mondta, nem baj, csinálunk egy szerződést, odaadom az ezeröttszáz fontot, és az üzlet addig az ő nevén maradt, amíg ki nem fizetem. Ez lehetett körülbelül szeptemberben, és az első karácsony után kifizettem az üzletet.

Közben kezdett épülni Sydney első, máig is legnagyobb bevásárlóközpontja, ahol vettem egy üzletet. Ez az üzlet is nagyon beindult. Annyira jól ment, hogy félttem, hogy ide más is bejön, ezért, amikor megüresedett egy üzlet, azt megvettem. Volt úgy, hogy hét-nyolc üzletem is volt ott a *shopping center*ben. Más-más néven mindegyikben ugyanazt árultam. Aztán egyszer szóltak a bevásárlóközpont vezetői, hogy van egy kieső sarok, ahol nem mennek a boltok, már vagy tíz bezárt. Van-e ötletem? Mondtam, van. Csináljunk egy *duty free shop*ot. Ez úgy működik, hogy becsomagolják az árut, lepecsételik, és így kell a repülőre vinni, nem lehet felbontani, majd csak ha hazamentek. Félmillió dollárral szálltam be az üzletbe. A japán turistákra épült az egész, és ragyogóan ment, egészen 2000-ig, a japán pénzügyi válságig. Attól kezdve nem jöttek a japán turisták.

Közben betársultam egy magyar étterembe, később pedig nyitottam egyet önállóan, és itt csináltam valami olyat, amit egész életemben szerettem volna: egy ilyen kabarészerű zenés helyet. Kihoztam Ausztráliába először Hernádi Juditot, Maros Gábort, Szalai Antal cigányzenészt, Kállai Borit. Ezt nagyon szeretem csinálni, keresek egy kis pénzt is rajta. Ezt már öt éve csinálom.

Közben 1970-ben feleségül vettem Jackie Cookot, aki nem zsidó. A foglalkozás bolti eladó. 1979-ben megszületett Michelle nevű lányunk, 1981-ben pedig Amber nevű lányunk. Az ismeretség úgy jött, hogy amikor eljött az angliai Birminghamból, Brisbane-ben találkozott egy közös ismerősünkkel, és az azt mondta neki, hogy amikor Sydney-be jön, hívjon fel engem. Felhívott, és innen kezdődött a nagy szerelem. Még egészen kicsi volt, amikor az apja elvált az anyjától, és olyan kiskori emlékei voltak, hogy nagyon rosszul bánt az anyjával. Amikor elvettem feleségül, mindig mondtam, hogy küldjünk egy karácsonyi üdvözlőlapot az apjának. Nem, nem, nem. Egyszer aztán ráállt, küldött, és akkor fölvtették a kapcsolatot, és aránylag normális viszony lett közöttük telefonon. Amikor pedig Michelle lányom legközelebb Angliába ment, a nagymamával meglátogatta a nagypapát, és a találkozás jól sikerült. Főleg Michelle jött ki jól a nagypapával, mert a lányom nagykanállal enne mindent, ami rokonság. Aztán az öreg meghalt, és kiderült, hogy van egy szép háza, azt hárman örökölték: a két lányom és a feleségem.

Michelle jelen pillanatban Tokióban él. Oda úgy került, hogy japán szakos volt Oxfordban, és amikor megkapták a diplomájukat, a legtehetségesebb gyerekeknek egy nagy amerikai cég szerződést ajánlott. Neki is, és így bróker lett Tokióban. Amber is elvégezte az egyetememet, van egy ipari formatervező diplomája, de pillanatnyilag állás nélkül van. Nálam dolgozik az étteremben. Egyikük sincs férjnél.

Thomas Molnar

A szüleim többször jöttek látogatóba Pestre. 1972-ben már harmadszor jöttek, ekkor elmentek Hévízre nyaralni, és Keszthelyen apám kapott egy szívrohamot, és meghalt. Itt van eltemetve a zsidó temetőben. A családból mindenki zsidó temetőben van eltemetve. Az anyám a sydney-i zsidó temetőben.

Jancsi 1956-ban 11 éves volt. Iskolába járt itt, Ausztráliában. Nem nagyon szerette az iskolát, nem volt jó tanuló. Inkább dolgozni akart. Odajött hozzám dolgozni Parramattán a ruhaüzletbe, ott volt egy ideig, aztán elment a Kaufmann egyik ruhaüzletébe dolgozni. Amikor pedig Péter megvette az első üzletét, akkor ott dolgozott körülbelül két évig. Akkor kivált az üzletből, és kivett egy önálló ékszerüzletet. Amikor ennek lejárt a bérleti szerződése, vett egy másik boltot egy nagyon forgalmas helyen, ahol órákra specializálódott. Ez a mai napig megvan, és jól megy. Ebből élnek.

A feleségével, Michelle Martinnal valami partyn találkozott. Michelle 1955-ben született Mauritiuson és félvér. Sokáig modellkedésből élt, nagyon szép lány volt. 1975-ben született a lányuk, Nicole. Jancsi és Michelle házassága remek házasság, Michelle nagyon jó feleség, szorgalmas, rendes, becsületes. Sokáig bejárt azt üzletbe. Jó munkaerő volt. Most már olyan jól megy az üzlet, hogy nincs rá szükség. A lányuk, Nicole nem fejezte be az iskolát, otthagya a hetedik gimnáziumban. Hozzáment egy aboriginalhez [*Aboriginal – ausztrál bennszülött. – A szerk.*], illetve nem ment hozzá, csak együtt éltek, lett egy gyereke, aztán az aboriginal lelépett, és most egyedül van. Azzal gond van. Szép az a lány, és az unoka is gyönyörű. Rossz, mint az ördög.